

GEMEENTE
VIJF
HEE
REN
LAN
DEN

VIJFHEERENLANDEN CIRCULAIR

Op weg naar een circulaire gemeente

6 januari 2022

Samenvatting

Voorliggend beleidsplan circulaire economie vertaalt de landelijke en gemeentelijke doelstellingen voor de lange termijn naar een beleidsplan inclusief uitvoeringsagenda die bijdraagt aan SDG12: 'Verantwoorde consumptie en productie'. De opgave van de gemeente Vijfheerenlanden is omvangrijk. Als de gemeente haar binnen het samenhangend duurzaamheid gestelde doelstelling: "In 2030 is de gemeente Vijfheerenlanden 50% circulair en in 2050 is de gemeente Vijfheerenlanden 100% circulair", wil behalen, dan zal ze gericht een aantal keuzes moeten maken.

Voor de totstandkoming van voorliggend beleidsplan circulaire economie zijn in de periode april – december 2021 de volgende stappen doorlopen:

- Op basis van deskstudie en een interne verkenning is in fase 1 een zogenaamde foto van de huidige stand van zaken gemaakt.
- De bevindingen zijn gepresenteerd tijdens het VHL-Plein op 24 juni 2021 en voorgelegd aan de commissie RVE tijdens de opiniërende bespreking op 5 juli 2021 om de richting voor fase 2 op te halen.
- In fase 2 is gestart met een bestuurlijke workshop waarbij de ambitie, richting en prioriteiten verder zijn bepaald.
- Met zowel interne als externe belanghebbenden is gesproken om kansen, mogelijkheden en uitdagingen verder bloot te leggen.

Om het circulaire huis van Vijfheerenlanden vorm te geven is het noodzaak enerzijds laagdrempelige kansen te benutten en anderzijds in te zetten op een programmatische aanpak gericht op samenhang en integraliteit, zodat gewerkt wordt aan de circulaire economie. De uitvoering vindt plaats aan de hand van drie prioritaire actielijnen:

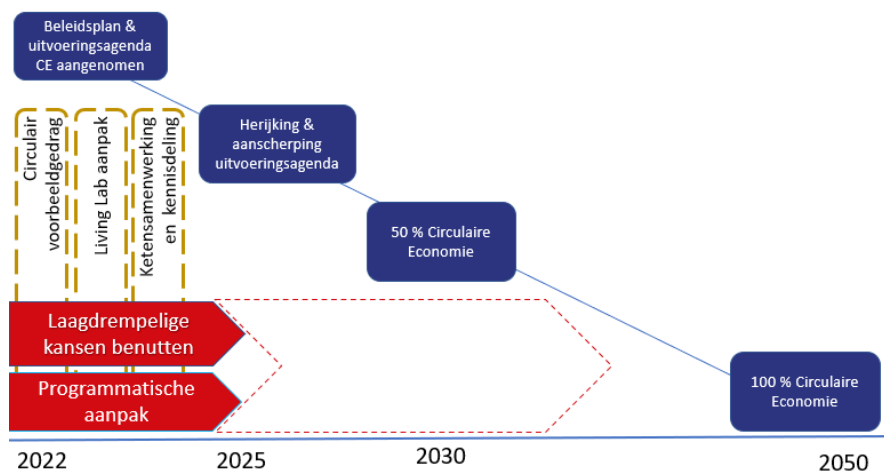
- Prioritaire actielijn 1: Circulair voorbeeldgedrag;
- Prioritaire actielijn 2: Levend lab aanpak;
- Prioritaire actielijn 3: Circulaire ketensamenwerking en kennisdeling.

De transitie naar een circulaire economie vraagt om proactief inspelen op de snel opvolgende veranderingen. Hierbij zal de gemeente opnieuw invulling moeten geven aan haar werkwijzen en rollen als opdrachtgever, facilitator en regisseur. Er is gekozen om op korte termijn de nadruk te leggen op activiteiten binnen de cirkel van controle met de gemeente in de rol van opdrachtgever. Want om samen te bouwen aan het circulaire huis van Vijfheerenlanden is een belangrijke eerste stap zelf zorgen voor circulair opdrachtgeverschap, met een eigen duurzame bedrijfsvoering en een circulaire interne organisatie. Voor circulaire activiteiten buiten de cirkel van controle wordt, vanuit de

facilitator rol, ingezet op leren en experimenteren in een levend lab. In de rol van regisseur wordt ingezet op circulaire ketensamenwerking en kennisoverdracht. Zo geeft de gemeente zelf het goede voorbeeld, plant de gemeente zaadjes en biedt ze handelingsperspectief in haar omgeving. Om zo in de breedte circulaire activiteiten op te kunnen schalen en te gaan oogsten.

Na besluitvorming over voorliggend beleidsplan wordt voor de komende twee jaar een uitvoeringsagenda opgesteld. De acties en ambities uit de programmatische aanpak worden hierin concreet geformuleerd en uitgezet in de tijd. Voor de periode daarna is de routekaart met mijlpalen op hoofdlijnen geformuleerd. De doelstellingen en opgaves worden jaarlijks herijkt. Het beleidsplan is daarmee een dynamisch document.

Onderstaand figuur geeft de schematische weergave.

De ontwikkelfase waarin de circulaire transitie zich momenteel bevindt vraagt om additionele inzet. Per actielijn zijn, in meer of minder mate, ontwikkelvermogen en ontwikkelinvesteringen nodig. Voor het ontwikkelvermogen is de komende twee jaar voornamelijk inzet nodig in tijd. Hierin gaan we uit van wat reeds begroot is. Het is van belang dat er een duidelijk aanspreekpunt is binnen de gemeente ten aanzien van het thema circulariteit, iemand die zichtbaar is en een netwerk- en aanjaagrol vervult. De verwachte inzet om de acties uit de actielijnen te realiseren is voor de komende twee jaar 1 volledige FTE. Daarnaast is er budgettering nodig om activiteiten handen en voeten te geven. Hierbij wordt uitgegaan van 1/3 van het budget dat voor 2022 en 2023 reeds beschikbaar is op het programma duurzaamheid. Dit betekent een bedrag van ongeveer 65.000 euro per jaar. Deze zal naar behoefte worden verdeeld over de verschillende activiteiten. Waarbij voor de uitrol van de levend lab aanpak actief wordt gezocht naar additionele financiering. Vanaf 2024 zal structureel extra budget en FTE noodzakelijk zijn om geleerde lessen en activiteiten op te schalen en stapsgewijs te laten landen in de verschillende sectoren. Zo zal het circulaire huis van Vijfheerenlanden integraal vorm krijgen en landen binnen alle thema's en sectoren zowel intern en extern.

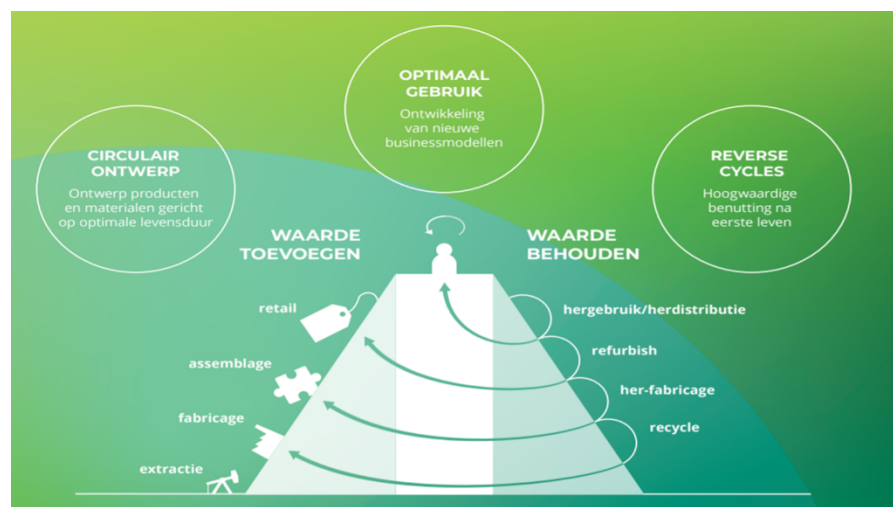
Inhoudsopgave

Samenvatting.....	1
Inleiding	4
Aanleiding	6
Doel en resultaat.....	6
Verantwoording en leeswijzer	7
Circulaire (beleids)ontwikkelingen en rol van de gemeente Vijfheerenlanden	8
Circulaire (beleids)ontwikkelingen	8
Drie rollen van de gemeente	10
Huidige stand van zaken en focus.....	12
Huidige stand van zaken	12
Prioritaire actielijnen: Richting en Focus	13
Prioritaire actielijn 1: Circulair voorbeeldgedrag	14
Prioritaire actielijn 2: Levend lab Aanpak	14
Prioritaire actielijn 3: Circulaire ketensamenwerking en kennisdeling	15
Programmatiese aanpak	16
Prioritaire actielijn 1: Circulair voorbeeldgedrag.....	16
Prioritaire actielijn 2: Levend lab Aanpak	19
Prioritaire actielijn 3: Circulaire ketensamenwerking en kennisdeling	21
Uitvoeringsagenda en Routekaart	22
Uitvoeringsagenda.....	22
Budgettering 2022 - 2023.....	22
Verantwoording, monitoring en herijking.....	23
Routekaart	23
Budgettering middellange termijn	24
Verantwoording en herijking	24
Bijlage 1: Lijst gesproken partners	26

Inleiding

Kort samengevat staat circulaire economie voor het voorkomen van grondstof verspilling. Waarbij het nadrukkelijk niet alleen gaat over recyclen van afval maar juist aanstuurt op hoogwaardig hergebruik van componenten en grondstoffen. In 2050 moet de hele samenleving circulair zijn ingeregeld. Een landelijk doelstelling waaraan Vijfheerenlanden zich verbindt. De eerste grote mijlpaal is dat in 2030 grondstofverbruik met 50% moet zijn afgenomen. De transitie naar een circulaire economie vraagt om forse aanpassingen van producenten en financiers, om circulair verantwoord opdrachtgeverschap en om gedragsverandering bij consumenten en gebruikers. Iedereen dient in de aanloop naar 2030 te worden uitgedaagd hier mee te leren omgaan en er de vruchten van te plukken.

De "waarde heuvel" op de afbeelding hiernaast illustreert links de opgaande waarde ontwikkeling vanuit productie processen en rechts de waarde daling wanneer een producttoepassing als einde levensduur

wordt aangemerkt. Hoe hoger op de heuvel een volgende levensfase van een product kan worden ingeregeld, hoe meer waarde er behouden blijft in de grondstof keten. En hoe minder nieuwe grondstoffen er nodig zijn om aan de (nieuwe) functie van een dergelijk product te kunnen voldoen. Levensduurverlenging draagt dus bij aan een circulaire economie. Reparatie overigens ook. Maar om mogelijkheden te optimaliseren moeten producten bijvoorbeeld "losmaakbaar" ontworpen worden en geschikt zijn voor reparatie en hergebruik.

De duurzame ontwikkeldoelen van de Verenigde Naties zijn in opvolging van de Millennium Doelstellingen door de VN opgesteld als wereldwijde Sustainable Development Goals, kortweg SDG's. Elk van de 17 doelen (zie afbeelding hiernaast) draagt bij

aan een toekomstbestendige wereld en een gezonde samenleving. Gezamenlijk representeren zij het handelingsperspectief onder het brede begrip duurzaamheid. De Nederlandse regering en de VNG hebben zich gecommitteerd aan deze werelddoelen. Ook Vijfheerenlanden adresseert deze SDG's in haar beleid en uitvoeringstaken. Het is vrijwel onmogelijk om te willen acteren en excelleren op alle 17 doelen tegelijk. Dus is het van belang een aantal speerpunt SDG's te selecteren en daar gemeente brede inzet op te plegen. Zo kan programmering rond bijvoorbeeld de energietransitie (SDG 7), klimaatadaptatie (SDG 13) en het herstellen van biodiversiteit (SDG 15) direct gekoppeld worden aan de SDG's. SDG 17, partnerschap om doelstellingen te bereiken, is een speerpunt SDG voor het gezamenlijk creëren van handelingsperspectief op de brede duurzaamheidsdoelstellingen binnen de gemeente.

De basis focus van circulaire economie maakt deel uit van **SDG 12 = Duurzame productie en consumptie** (zie afbeelding hiernaast). Door in alle acties en uitingen van Vijfheerenlanden bewust te leren bijdragen aan SDG 12 zal het bewustzijn rondom circulair

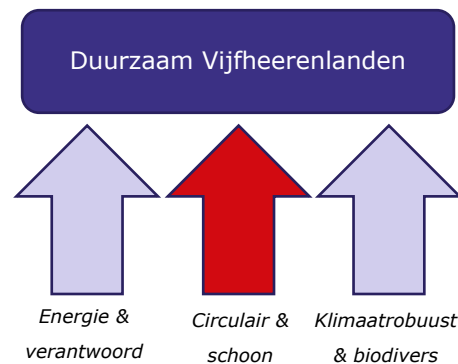
verantwoord produceren en gebruiken zich verder ontwikkelen. Dit draagt bij aan toekomstbestendige ondernemingen, het voorkomen van verspilling en inwoners die zich weten aan te passen aan de uitdagingen van deze tijd.

Een circulaire economie is, aanvullend op het energie- en klimaatbeleid, onmisbaar voor een toekomstbestendige samenleving. De circulaire economie gaat daarom integraal onderdeel uitmaken van zowel de interne gemeentelijke organisatie als de omgeving. Naast de noodzaak vanuit mondiaal perspectief biedt de circulaire economie landelijk en regionaal grote kansen. Meer banen, meer innovatie, minder verspilling en een beter milieu en gezondere leefomgeving. De circulaire economie levert een aanzienlijk beter en robuuster economisch toekomstperspectief dan het huidige, lineaire model.

Toch zal het voor veel mensen moeilijk voor te stellen zijn hoe een werkelijk circulaire economie zichzelf draaiende kan houden. De noodzakelijke kantelingen vragen daarom om actieve transitie ondersteuning. Gemeente Vijfheerenlanden wil daarin haar bijdrage leveren. Dit vanuit de overtuiging dat alle inwoners en betrokkenen er baat bij hebben wanneer de grondstoffentransitie als aantrekkelijk en kansrijk gezien en ervaren wordt. Zo voorkomen we achterblijvers en uitval en helpen we de regio in een positie om vruchten te plukken van de mogelijkheden die de circulaire economie te bieden heeft.

Aanleiding

De gemeente Vijfheerenlanden is een jonge gemeente, die op 1 januari 2019 ontstaan is uit een bestuurlijke fusie van de gemeenten Leerdam, Vianen en Zederik. In deze nieuwe gemeente is 'duurzaam' een belangrijk uitgangspunt. In het opgestelde samenhangend duurzaamheidsbeleid wordt vanuit de drie duurzaamheidsthema's 'energie en verantwoord', 'circulair en schoon' en 'klimaatrobuust en biodivers' de komende periode toegewerkt naar een concrete invulling van het duurzaamheidsbeleid. Met het voorliggende beleidsplan circulaire economie geeft de gemeente focus en handelingsperspectief aan haar circulaire ambities.

Op dit moment gebeurt er al veel in de gemeente Vijfheerenlanden dat bijdraagt aan het voorkomen van grondstoffen verspilling. Onder andere op het gebied van preventie, hergebruik en upcycling. De circulaire activiteiten staan alleen nog niet altijd in verbinding met elkaar, zijn te vaak vrijblijvend en daarmee in veel gevallen afhankelijk van de bereidheid van de initiatiefnemer. Er is behoefte aan richting, focus, één aanspreekpunt, kennisoverdracht en inzet op samenhang en samenwerking tussen initiatieven. De inzichten en ervaringen met circulariteit binnen specifieke sectoren nemen toe. Eén van de motoren daarin is de innovatie gerichte inkoopkracht van overheden die circulaire ambities een prominente plek geven in hun opdrachtgeverschap. Als daarnaast wordt ingezet op het stimuleren van kennisuitwisseling tussen marktpartijen ontstaat er enthousiasme en kunnen stappen worden gemaakt.

Doel en resultaat

Doel van voorliggend beleidsplan circulaire economie is om de landelijke en gemeentelijke doelstellingen voor de lange termijn te vertalen naar een beleidsplan inclusief uitvoeringsagenda die bijdraagt aan SDG12: 'Verantwoorde consumptie en productie'. Met het volgende gewenste resultaat:

- **Uitvoeringsagenda voor de korte termijn** met concrete maatregelen, projecten, doelstellingen en resultaten voor de komende twee jaar.
- **Routekaart voor de middellange termijn** voor de komende vijf jaar met bijbehorende acties en mijlpalen om de transitie richting de circulaire economie verder vorm te geven.

- **Politieke verankering van de lange termijn doelstellingen** op het gebied van de circulaire economie en de daarmee samenhangende investeringen.

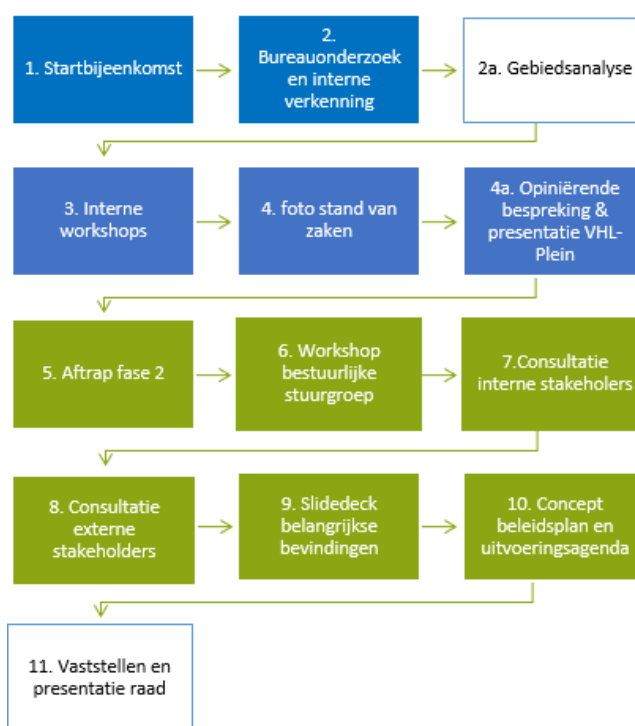
Hierbij is invulling gegeven aan de aandachtspunten betreffende beschikbare middelen voor de gemeente met een passende verdeling van nieuwe rollen en werkwijzen:

- de cirkel van controle (gemeente in de rol van opdrachtgever);
- de cirkel van invloed (gemeente in de rol van facilitator);
- de cirkel van betrokkenheid (gemeente in de rol van regisseur).

Verantwoording en leeswijzer

Hiernaast wordt het proces om te komen tot voorliggend beleidsplan dat van april 2021 tot januari 2022 is doorlopen schematisch weergegeven.

Volgend hoofdstuk start met de (circulaire) beleidsontwikkelingen en mogelijke rol van de gemeente. Daarna volgt het hoofdstuk huidige stand van zaken en focus. Hier starten we met een weergave van de opbrengst van fase 2 (zie groene blokken afbeelding). Op basis van deze opbrengst komen we tot de keuze voor drie prioritaire actielijnen. Deze zijn uitgewerkt met acties, ambities en projecten in het hoofdstuk 'programmatische aanpak'. Tot slot volgt het laatste hoofdstuk met de uitvoeringsagenda, de routekaart middellange termijn en de bijbehorende budgetten en verantwoording.

Circulaire (beleids)ontwikkelingen en rol van de gemeente Vijfheerenlanden

Dit hoofdstuk start met de huidige circulaire (beleids)ontwikkelingen op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau. Vervolgens worden de verschillende rollen die de gemeente kan vervullen in de transitie naar de circulaire economie toegelicht.

Circulaire (beleids)ontwikkelingen

Het kabinet heeft als doel toe te werken naar een duurzame, toekomstbestendige en circulaire economie. Om deze ambitie vorm te geven zijn concrete doelstellingen uitgesproken. Het eerste doel is om in 2030 een reductie te hebben van 50% minder primaire grondstoffen (mineraal, fossiel, metaal). Vervolgens is het doel om in 2050 toe te werken naar een 100% circulaire economie. Door slimmer om te gaan met grondstoffen kunnen mensen in de toekomst welvarend leven in een gezonde samenleving, met een sterke economie. Alhoewel de grondstoffenefficiëntie toeneemt, is het totale grondstoffengebruik in Nederland sinds 2010 nauwelijks veranderd. Voor de Nederlandse consumptie is zelfs meer land nodig in de productieketen dan er feitelijk beschikbaar is. Daar komt bij dat de leveringsrisico's voor de Nederlandse economie toenemen.

De transitie naar een circulaire economie biedt tevens economische kansen voor Nederland, maakt Nederland minder afhankelijk van import van schaarse grondstoffen en draagt bij aan een schoner milieu. Zo draagt een volledig circulaire economie voor 20% bij aan de CO₂-reductie doelstellingen¹. Zonder circulaire economie is het niet aannemelijk dat het realiseren van de CO₂-doelen haalbaar is. Onderliggend aan de doelstellingen om toe te werken naar een 100% circulaire economie worden in de wetgeving steeds meer aanscherpingen gedaan. Denk in de bouwsector bijvoorbeeld aan een aanscherping van de Milieuprestatie Gebouwen (MPG), om op die manier verantwoord materiaalgebruik te bevorderen.

Op provinciaal niveau is er in het coalitieakkoord 2019-2023: "Nieuwe energie voor Utrecht" aandacht voor circulariteit en duurzaamheid. In het coalitieakkoord van de provincie Utrecht staan concrete acties rondom circulariteit genoemd. De acties richten zich op thema's als circulair bouwen, circulaire gebiedsontwikkeling, circulaire ketensamenwerking en circulaire bedrijfsvoering. Recent heeft de provincie Utrecht ook

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2021/03/31/bijdrage-circulaire-economie-aan-de-klimaatopgave/bijdrage+circulaire+economie+aan+de+klimaatopgave.pdf>

haar eigen beleidsvisie 'Circulaire Samenleving 2050' vastgesteld. Deze visie is een mooi voorbeeld van een zeer brede en integrale aanpak. In de volgende fase wordt de langetermijnvisie uitgewerkt in een middellangetermijnstrategie. Ook zal worden nagegaan hoe en wat de komende jaren gemonitord gaat worden, bijvoorbeeld voor het genereren van inzicht en bewustwording.

De gemeente Vijfheerenlanden verbindt zich onder de pijler circulair en schoon uit het samenhangend duurzaamheidsbeleid aan de circulaire Rijksambitie om in 2030 voor 50% en in 2050 100% circulair te zijn. De vertaling van de circulaire ambitie beperkt zich niet tot dit document. In verschillende, recent vastgestelde of nog vast te stellen beleidsdocumenten wordt invulling gegeven aan de circulaire ambitie.

Daarnaast is de gemeente partner in het convenant 'Circulair Ondernemerschap' van Stichting Blauwzaam. Heeft de gemeente in 2019 een circulaire verkenning naar gemeentelijke restmaterialen uitgevoerd. Tevens in 2019 is in Vianen een bouwstoffenkringloopwinkel geopend. In 2021 is het nieuwe afval- en grondstoffenbeleid vastgesteld met daarin nadrukkelijk aandacht voor de circulaire economie. Organiseert de gemeente samen met de gemeente Molenlanden de circulaire masterclass 'Waarde in de Waard' voor ondernemers. Geeft het programma wijk- en dorpsgericht werken de noodzaak weer om constant te blijven zoeken naar de samenwerking in onze samenleving. En gaat de circulaire economie plek krijgen in de omgevingsvisie die naar verwachting eind 2022 opgeleverd wordt. Om dit te bereiken is de beleidsadviseur circulariteit aangesloten bij de projectgroep omgevingsvisie.

Voor veel bedrijven worden de effecten van ons huidige lineaire systeem ook steeds voelbaarder. De prijzen van bouwmaterialen stijgen aanzienlijk. Zo is de prijs van koper en hout erg hoog. Naast de bewustwording van de afhankelijkheid die bedrijven hebben van hun toeleveranciers groeit ook het urgentiebesef hier een alternatief voor te moeten ontwikkelen. Circulaire economie is een manier om grondstoffen in eigen hand te houden of vanuit de kringloop van grondstoffen opnieuw te oogsten in de regio.

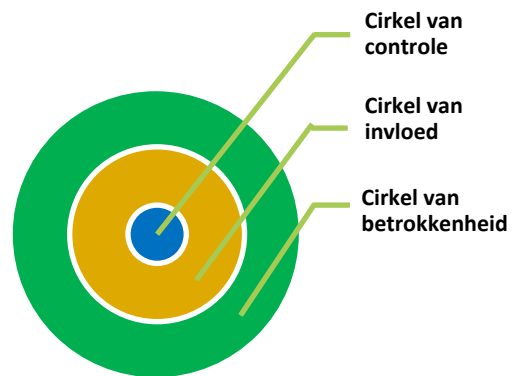
Drie rollen van de gemeente

Voor een circulaire economie is de betrokkenheid en inzet van alle belanghebbenden van essentieel belang; alleen gezamenlijk kan een versnelling worden gerealiseerd. Echter, de gemeente heeft als spin in het web een cruciale functie te vervullen in de transitie naar de circulaire economie. Hierin kan de gemeente drie verschillende rollen vervullen:

- **opdrachtgever** (cirkel van controle);
- **facilitator** (cirkel van invloed);
- **regisseur** (cirkel van betrokkenheid).

Binnen deze verschillende rollen is de invloed van de gemeente Vijfheerenlanden in de transitie naar de circulaire economie verschillend. Activiteiten enkel in de cirkel van controle levert te weinig resultaat op het geheel (in kg.). Echter, activiteiten enkel

gericht op de buitenste cirkel geeft de gemeente Vijfheerenlanden weinig invloed op het behalen van de doelstellingen en het kan het beeld geven 'waarom doen ze zelf niks'. Een goede balans in de programmering tussen de drie cirkels is cruciaal en versterkt het draagvlak.

Opdrachtgever

De eerste rol die de gemeenten kan aannemen is die van opdrachtgever. Dit zijn zaken waar de gemeente **directe controle** op uit kan oefenen zoals bijvoorbeeld het eigen gedrag, afvalbeleid en inkoopbeleid.

Circulair inkopen

- De gemeente kan als opdrachtgever bestaande inkooptrajecten aanscherpen met specifieke circulaire eisen of het gehele inkoopproces veranderen richting een circulaire basis. Door deze rol actief aan te nemen leidt dit op lokaal/regionaal niveau tot innovatie bij de inschrijvende partijen omdat zij zich gedwongen zien een transformatie te ondergaan richting circulair ondernemen, willen zij nog voldoende opdrachten binnenhalen.
- De gemeente kan er voor kiezen om bij producten die op grote schaal worden ingekocht, de minimumeisen waaraan dit product moet voldoen t.a.v. circulariteit aan te scherpen.

Facilitator

De tweede rol die de gemeente kan aannemen is die van facilitator. In deze rol kan tot **op zekere hoogte invloed** worden uitgeoefend op inwoners en organisaties door het toepassen van verschillende beleidsinstrumenten. In deze rol staan eigen initiatief en zelfredzaamheid van initiatieven en ondernemers centraal. De gemeente richt zich tot het mogelijk maken van een circulair initiatief en het wegnemen van belemmeringen.

Bottom-up initiatieven stimuleren en faciliteren

- Als facilitator kan de gemeente de transitie op lokaal niveau verder in beweging brengen. Te denken valt aan kennisoverdracht, immaterieel kapitaal, netwerken en praktische hulp.
- In deze rol kan de gemeente circulair gerichte innovatie stimuleren, initiëren en faciliteren door bijvoorbeeld een levend lab aanpak te starten om zo aan te zetten tot gezamenlijk leren, experimenteren en het schaalbaar maken circulaire initiatieven.

Regisseur

De derde rol die de gemeente kan aannemen is die van regisseur. Er zijn zaken waar de gemeente **weinig controle op uit kan oefenen** maar wel betrokkenheid bij heeft. Hier moeten andere activiteiten ontplooid worden om ook de mensen en organisaties in deze cirkel de transitie te laten maken naar de circulaire economie.

Samenwerking en kennisdeling stimuleren

- Als regisseur maakt de gemeente gerichte keuzes, stelt ze voorwaarden en kaders, zet middelen in, stuurt op resultaten en controleert of doelen bereikt worden.
- In deze rol kan de gemeente zich richten op het verbinden van partijen, het creëren van samenwerkingsverbanden en het opzetten van netwerken en platforms, om op deze manier circulaire kansen te laten ontstaan en circulaire bewustwording te vergroten

Huidige stand van zaken en focus

Zoals beschreven dient het beleidsplan focus en houvast te bieden voor toekomstige keuzes. Dit hoofdstuk start met een overzicht van de opbrengsten van fase 2 waarin we verschillende belanghebbenden hebben geïnterviewd. Op basis van drie invalshoeken zoals gebruikt tijdens de interviews en de toepassing van verschillende afwegingscriteria komen we tot drie prioritaire actielijnen.

Huidige stand van zaken

Gedurende de verkenning heeft er op verschillende wijzen inventarisatie en afstemming plaatsgevonden. Tijdens fase 1 is er bureauonderzoek en een interne verkenning gedaan. De resultaten zijn gepresenteerd tijdens het VHL plein en besproken tijdens de opiniërende bespreking van de commissie RVE. Op basis van de resultaten en de gekozen richting in fase 1 is fase 2 van start gegaan. Fase 2 is gestart met een ambtelijke workshop om de ambitie en focus nog verder vorm te geven. Vervolgens heeft er een intern en extern participatietraject plaatsgevonden waarbij diepte interviews zijn afgenomen. De lijst met gesprekspartners is weergegeven in bijlage 1. Deze participatie is een continue proces en wordt voorgezet na oplevering van dit beleidsplan.

In deze verkenning is gebruik gemaakt van een drietal invalshoeken. Om zo boven tafel te krijgen wat de opgave is, waar kansen, uitdagingen, en de ambitie zit en wat er nodig is om deze te kunnen realiseren. Hierbij is gekeken naar de huidige stand van zaken op basis van de volgende drie vragen:

- Inventariseren wat er al gebeurt, en waar de ambitie en energie zit **(willen)?**
- Wat is de voorliggende opgave en urgentie **(moeten)?**
- Wat is de prioritering in de tijd en wat heb je hier voor nodig **(kunnen)?**

Opvallend bij de interviews was dat circulaire initiatieven die al plaatsvinden een relatief sterk bottom-up karakter kennen. Als er handelingsperspectief aanwezig is zijn dit vaak op zich zelf staande experimenten. Er is nog onvoldoende sprake van een integrale aanpak. Het enthousiasme van de persoon blijkt vaak bepalend voor de ontplooiing van circulaire activiteiten.

De gemeente heeft momenteel nog weinig in handen om eigenhandig het brede speelveld van de circulaire economie in beweging te brengen. Hiervoor is steun nodig van belanghebbenden in de regio. De circulaire economie dient tot uitdrukking te komen in producten en diensten van lokale ondernemers. Ondernemers hebben behoefte aan concrete voorbeelden, informatie en zijn zoekend naar handvatten en mogelijkheden.

Idealiter werkt de gemeente op meerdere actielijnen en vanuit verschillende rollen tegelijk om de condities te creëren waarbinnen de circulaire economie in alle sectoren gaat floreren. Het is hierbij van belang dat er een duidelijk aanspreekpunt is ten aanzien van circulariteit, iemand die zichtbaar is en een netwerk- en aanjaagrol vervult.

Om volledig zicht te krijgen op de omvang van grondstoffenstromen en een cijfermatig onderbouwde keus te kunnen maken voor de meest relevante sectoren met de grootste impact is een grondstoffenanalyse noodzakelijk. Advies is om deze het komende jaar te laten uitvoeren zodat daarop de verdere focus kan worden ingezet. Een grondstoffenanalyse geeft een inzicht in de benodigde en vrijkomende grondstoffen om daarvanuit cijfermatig ondersteunde kansen te kunnen noemen voor preventie en hergebruik. Zodoende ontstaat overzicht van de meest kansrijke sectoren met de grootste impact voor de gemeente.

Prioritaire actielijnen: Richting en Focus

Om daadwerkelijk een versnelling op gang te brengen is het van belang om de beschikbare middelen en aandacht te bundelen door het aanbrengen van inhoudelijke focus voor de komende jaren. Op basis van de opbrengst van fase 2 is gekomen tot een programmatische aanpak met drie prioritaire actielijnen. Belangrijke ingrediënten bij de totstandkoming zijn een integrale aanpak, georganiseerd vanuit zelfsturing, gericht op het benutten van kansen, ondernemerschap, experimenteren, in- externe participatie en doen. Om te komen tot de keuze waar de focus naar toe moet binnen de drie prioritaire actielijnen zijn de volgende afwegingscriteria toegepast:

- Positieve impact op grondstoffen gebruik;
- Impact op bevorderen ketensamenwerking;
- Impact op in- en externe bewustwording;
- Samen leren en experimenteren binnen de interne organisatie;
- Impact op innovatie;
- Bijdrage aan bredere duurzaamheidsstrategie;
- Koppelkansen benutten en integrale aanpak (versterking beleidsdoelen);
- Impact op werkgelegenheid;
- Bijdrage aan CO₂-doelstelling;
- Acceptatie door de markt;
- Energie op een thema;
- Bijdrage aan effectief handelingsperspectief;
- Zichtbaarheid van resultaten;
- Exposure/ profilering.

Prioritaire actielijn 1: Circulair voorbeeldgedrag

Deze actielijn richt zich op de gemeentelijke rol van opdrachtgever. De gemeente heeft een hoge mate van invloed op de activiteiten onder deze actielijn en daarmee op het succes. De gemeente dient zijn eigen verantwoordelijkheid te pakken in de circulaire transitie. De gemeente kan dit doen door bijvoorbeeld afval te scheiden op hun eigen locatie, circulair in te kopen, circulariteit integraal op te nemen in aanpalende beleidsonderwerpen en circulaire waardes mee te nemen in bijvoorbeeld vergunningsverlening voor sloopopgaves en bouw.

Zo maakt de gemeente impact op innovatie en circulair ondernemerschap door zelf anders te handelen en anders aan te besteden en in te kopen. De gemeente zet in op het ombuigen van beleid, werkwijzen en protocollen, van potentiële hindermacht tot kansenkracht richting de circulaire transitie. Onder deze actielijn geeft de gemeente het goede voorbeeld richting burgers en bedrijven maar zeker ook in het realiseren en beheren van eigen vastgoed. Want goed voorbeeld doet goed volgen.

De gemeente draagt zo bij aan een bredere duurzaamheidsstrategie en integrale aanpak, ze levert positieve impact op CO₂ uitstoot, creëert energie op het thema, maakt resultaten zichtbaar en zorgt voor exposure van het onderwerp.

Prioritaire actielijn 2: Levend lab Aanpak

Binnen deze actielijn stapt de gemeente in de rol van facilitator met als doel om circulair gerichte innovatie te stimuleren, initiëren en faciliteren. In de verkenning van afgelopen jaar kwam nadrukkelijk naar voren dat de wil aanwezig is en kleinschalige activiteiten al plaatsvinden. Maar bij complexere en vaak domein overstijgende vraagstukken ontbreekt zowel in de breedte als in de diepte het handelingsperspectief. Terwijl dit vaak juist de vraagstukken zijn waar de grootste impact kan worden gemaakt. Denk hierbij aan circulair bouwen, de transitie naar circulaire landbouwwormen en circulaire productie/industrie.

Een levend lab aanpak is een laagdrempelige manier om samen met ondernemers, onderwijs, kennisinstellingen en inwoners aan de slag te gaan, te leren en te experimenteren met circulaire icoonprojecten. In een pioniersfase is het van belang dat dergelijke icoonprojecten succesvol gerealiseerd worden. Ze dienen als inspiratie en als voorbeeld oplossingen om overgenomen te worden door "de markt". Doordat in een levend lab de verschillende belanghebbenden extra inzet plegen wordt de slagingskans fors vergroot. En de deelnemende organisaties en mensen maken zich op deze manier het nieuwe gedachtegoed en technieken eigen.

Met een levend lab aanpak draagt de gemeente bij aan de positieve impact op grondstofgebruik, het bevorderen van ketensamenwerking, de impact op innovatie, impact op werkgelegenheid, bijdrage aan CO₂ doelstellingen, acceptatie door de markt, energie op het thema, zichtbaarheid van resultaten, haar eigen exposure/ profilering en bovenal een bijdrage aan effectief handelingsperspectief.

Levend lab Circulaire Economie Vijfheerenlanden

Met een levend lab circulaire economie biedt de gemeente circulair handelingsperspectief. Het levend lab wordt een broedplaats voor de transitie en het volwassen worden van circulaire kansen en ambities binnen de gemeente. Een levend lab kan sectoraal worden ingevuld, maar ook rondom een specifieke ontwikkelopgave. De volgende thema's zijn op basis van de huidige inventarisatie, geïdentificeerd als kansrijk voor een verdere verkenning in 2022:

- Agro-food en kringloop landbouw;
- Wonen en circulair bouwen;
- Circulair inkopen, aanbesteden, beleidsontwikkeling en wet- en regelgeving;
- Secundaire rest- en grondstofstromen;
- Circulaire (maak) industrie.

Prioritaire actielijn 3: Circulaire ketensamenwerking en kennisdeling

Binnen deze actielijn bevindt de gemeente zich voornamelijk in haar rol van regisseur met als doel het circulair bewustzijn bij medewerkers, bedrijven en hun professionals, inwoners, onderwijsinstellingen en partners in toenemende mate te activeren en stimuleren om werk te maken van circulaire economie. De gemeente zoekt actief aansluiting bij stimulerende programma's en netwerken. De gemeente gaat het gesprek aan met inwoners, ondernemersverenigingen, woningbouwcorporaties en onderwijsinstellingen en jaagt kennisdeling, kennisontwikkeling en ketensamenwerking aan. De gemeente neemt hier als spin in het web het initiatief om partijen te verbinden, om op deze manier circulaire kansen te laten ontstaan vanuit de samenleving en mét de samenleving.

Met deze actielijn draagt de gemeente bij aan het bevorderen van ketensamenwerking, impact op interne en externe bewustwording, acceptatie door de markt, de groei in aantal studenten dat zich actief voorbereidt op een baan met een circulaire twist en haar eigen exposure en profilering.

Programmatische aanpak

In het voorgaande hoofdstuk zijn de drie prioritaire actielijnen toegelicht. Deze prioritaire actielijnen zorgen voor focus en samenhang in de ambitie en activiteiten die worden uitgevoerd. Gezamenlijk werken ze toe naar het behalen van de lange termijn doelstellingen. In dit hoofdstuk volgt een weergave van acties, projecten en aanbevelingen per actielijn op basis van de inventarisatie in de verkenning van fase 2.

Prioritaire actielijn 1: Circulair voorbeeldgedrag

Om samen te bouwen aan het circulaire huis van Vijfheerenlanden is een belangrijke stap het geven van het goede voorbeeld. Zelf zorgen voor circulair opdrachtgeverschap, een eigen duurzame bedrijfsvoering en een circulaire interne organisatie. Binnen deze actielijn staat de gemeente voornamelijk in de rol van opdrachtgever en heeft zodoende veel invloed op het succes. De volgende acties, projecten en aanbevelingen passen onder deze actielijn:

- **Afvalscheiding gemeente:** Een groot deel van het restafval dat binnen de organisatie ontstaat, hangt samen met het gebruik van de gemeentekantoren. Belangrijk is om te kijken of bepaalde afvalstromen voorkomen kunnen worden. Afvalpreventie gaat immers voor hergebruik en recycling. Toch zullen er reststromen aanwezig blijven. Het dan ook van belang dat de lokale bedrijfsafvalinzamelaar betrokken wordt en voorziet in de behoefte van de gemeente om het afval te scheiden bij de bron.
- **Circulair ambachtscentrum:** Vanuit het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie van de Rijksoverheid financieren we momenteel een onderzoek naar de ruimtelijke en organisatorische implicaties van het circulaire netwerk. De milieustraten in Leerdam en Vianen gebruiken we hierin als uitgangspunt. Het doel is om te komen tot een noodzakelijke aanpak voor beide milieustraten.
- **Circulariteit integraal integreren in inkoopbeleid:** Circulair inkopen is bij uitstek het instrument dat de Gemeente Vijfheerenlanden zelf in handen heeft om de transitie naar circulariteit vorm te gaan geven. Door in te zetten op circulair inkopen worden partijen (op een indirecte manier) gedwongen om te innoveren en te transformeren naar een circulair bedrijf. Specifiek kan dit betrekking hebben op grondstofreductie, CO₂ besparing, lokaal inkopen en social return.
 - Wetende dat de meeste zaken waar beleid en inkoop effect op hebben, ver voorbij 2030 strekken en de teller voor circulariteit binnen die 8 jaar boven de 50% moet uitkomen, is het noodzaak dat circulair inkopen onderdeel gaat uitmaken van heel het handelen van de eigen organisatie.

- Inkoop is de schakel tussen de vakafdelingen en de markt. Komende periode wordt ingezet op de bewustwording en het laten landen van circulariteit binnen de verschillende vakafdelingen zodat zij het verwerken in bijvoorbeeld de technische eisen.
- Denktank circulair opdrachtgeverschap: Om circulair inkopen binnen de gehele organisatie te laten landen wordt er gestart met het oprichten van een denktank circulair opdrachtgeverschap. Hierin zitten mensen vanuit de verschillende vakafdelingen die zich verder willen ontwikkelen op het onderwerp circulair inkopen. Ze gaan gezamenlijk vraagstukken oppakken, leren en worden in een later stadium ambassadeurs binnen de organisatie.
- **Circulariteit integraal verweven in brede beleidsdoelstellingen:**

Belangrijk is dat circulaire economie niet wordt gehanteerd als een op zichzelf staand begrip, maar dat het ingebed wordt in alle andere beleidsonderwerpen. Door het integraal te benaderen en de samenwerking te zoeken wordt voorkomen dat (beleids-)doelen elkaar bijten of zelfs tegenwerken. Zo is de beleidsadviseur circulair nu onderdeel van de projectgroep omgevingsvisie om koppelkansen optimaal te benutten.

Voorbeeld: versterken i.p.v. bijten beleidsdoelen

Door koppelingen aan te leggen tussen domeinen waarop de gemeente een strategische rol vervult kan veel winst behaald worden. Enkele voorbeelden zijn:

 - Wijkgerichte verduurzaming van woningen: bij het aanbrengen van isolatie dient gekozen te worden voor circulair materiaalgebruik.
 - Windmolens krijgen alleen een vergunning wanneer ze langs circulair verantwoorde principes worden ontworpen en gerealiseerd.
 - Bij de installatie van zonnepanelen op gemeentelijk vastgoed wordt enkel gekozen en/of vergunning verleend bij circulaire materiaal keuze.
- **Grondstoffen analyse:** Een grondstoffenanalyse geeft een inkijk in de benodigde en vrijkomende grondstoffen om daarvanuit cijfermatig ondersteunde kansen te kunnen noemen voor preventie en hergebruik. Op die manier ontstaat een overzicht van de meest kansrijke sectoren met de grootste impact voor de gemeente. Door de analyse in 2022 uit te (laten) voeren kan daarop de verdere focus kan worden ingezet.
- **Circulaire waardes gemeente breed laten landen:** Circulariteit dient integraal te worden opgenomen in alle domeinen en gemeentelijke uitingen.
 - **Communicatie:** Circulariteit wordt actief uitgedragen in communicatie uitingen waarbij de boodschap is dat circulariteit helpend is aan alle thema's. Het is geen of/of maar en/en.

- **Gemeentelijke bijeenkomsten en events:** Gemeentelijk bijeenkomsten en events voldoen vanaf 2023 aan circulaire maatstaven. Dit draagt bij aan de exposure en impact op beeldvorming van bezoekers. Door met 'groene' evenement organisatoren te werken en circulaire eisen in de vergunning op te nemen neemt verspilling zo veel mogelijk af.
- **Circulaire bouw gemeentehuis en scholen:** Met de verbouwing/bouw van het nieuwe gemeentehuis en scholen, dan wel de renovatie van bestaande (school)gebouwen ligt een grote kans om als gemeente de norm te stellen en het goede voorbeeld te geven. Door te kiezen voor een circulaire bouw/renovatie creëert de gemeente de kans om samen met opdrachtnemers te leren en ontwikkelen.
 - Het gemeentehuis of scholen die nu gebouwd worden moeten ook in 2050 nog aan de eisen voldoen. Bij de keuze voor traditionele bouw geldt het risico in de toekomst opnieuw te moeten investeren om aan circulaire maatstaven te voldoen. Het is belangrijk de financiële waarde op de lange termijn van circulair bouwen inzichtelijk te maken, inclusief de kosten die het met zich meebrengt bij het besluit dit niet te doen.
 - De circulaire ambities dienen niet enkel aan het gebouw zelf te worden gekoppeld. Ook het interieur, de schoonmaak, catering en koffie en thee voorzieningen, de inrichting van de buitenruimte en de duurzame energievoorzieningen dienen als lichtend voorbeeld wanneer die met hoogstaande circulaire ambities worden aanbesteed.

- **Openbare ruimte:** In de openbare ruimte vinden al verscheidende initiatieven

plaats zoals straatmeubilair van gerecycled materiaal, het hergebruik van verkeersborden, lichtmasten en van tegels, en een zelf gemaakt insectenhotel van een gebruikte elektra kast (zie afbeelding). Deze worden uitgebreid en laagdrempelige kansen worden optimaal benut. Het is als opdrachtgever van belang voorwaarden te stellen in je keuze voor aannemers.

- **Deel en "as a service" concepten stimuleren:** Intern wordt het gebruik van deelconcepten gestimuleerd. Dit kan bijvoorbeeld op het gebied van mobiliteit (deelauto's en fietsen), bouwgereedschappen, werkvoertuigen en textiel. Zo is het strooien bij vorst nu een eigen dienst maar je kan zout strooien ook als dienst

afnemen. Met als prestatie eis "zwarte wegen", dit betekent dat de wegen altijd ijs en sneeuw vrij moeten zijn, mogelijk in combinatie met aanvullende diensten.

- **Circulaire economie organisatie breed integreren:** In 2022 wordt met ondersteuning van de beleidsadviseur circulaire economie toegewerkt naar een concreet actieplan circulair binnen elk beleidsveld. Zo wordt integraal gebouwd aan het circulaire huis van gemeente Vijfheerenlanden en werkt elk team aan het eigen handelingsperspectief om ook daadwerkelijk aan de slag te gaan.

Prioritaire actielijn 2: Levend lab Aanpak

Handelingsperspectief bieden voor circulaire uitdagingen is een latente behoefte op verschillende thema's. Met behulp van een levend lab aanpak zet de gemeente, in haar rol als facilitator, samen met andere partijen een extra stap om circulaire icoonprojecten in deze vroege fase van de circulaire economie aan te jagen en te laten slagen. Het succes van icoonprojecten straalt af op andere ondernemers en partijen om aan de slag te gaan met de circulaire economie. Daarnaast kunnen er belangrijke lessen worden geleerd om de belangrijkste randvoorwaarden voor het slagen van een project te borgen. Hieronder zijn acties, projecten en aanbevelingen benoemd passend onder deze actielijn:

- **Verkennen en opzetten levend lab aanpak:** De levend lab aanpak wordt vanaf 2022 verder verkend en opgebouwd. Hierbij worden verschillende activiteiten uitgezet zoals:
 - het verbreden van het netwerk en aanhaken van partijen zoals onderwijs, ondernemers, wooncorporaties, provincie, buurgemeenten, waterschappen, VNO-NCW, etc.;
 - het verkrijgen van (externe) financiering;
 - vormgeven samenwerking met (en tussen) onderwijsinstellingen;
 - zichtbaarheid vergroten, marketing en communicatie;
 - het aanbrengen van focus en prioritering op de thema's. Hierbij wordt gestart met thema's waar veel energie op zit én waar de impact groot is.
- **Van start met icoonprojecten als levend lab:** Doel is om in 2022 te starten met minimaal twee icoonprojecten die als levend lab worden ingestoken en in 2023 uit te breiden met minimaal drie nieuwe icoonprojecten. Voor 2022 is reeds één icoonproject in beeld. Projecten voldoen in ieder geval aan de volgende randvoorwaarden:
 - De projecten en leerervaringen die worden opgepakt zijn schaalbaar;
 - De icoonprojecten worden altijd uitgevoerd door verschillende belanghebbenden vanuit overheid, onderwijs en bedrijfsleven;

- De resultaten worden nauwkeurig gemonitord, geëvalueerd en bijgesteld.
- Waar mogelijk wordt de toepassing van resultaten binnen de icoonprojecten maar zeker ook daarbuiten gestimuleerd.
- **Icoonproject 1: Start LEVEND LAB HOEF&HAAG:** In afgelopen periode is reeds één icoonproject in beeld waarmee wordt ingestoken op een levend lab aanpak. Dit is het levend lab circulair en klimaatadaptief bouwen in De Erven in Hoef en Haag. Dit is het eerste levend lab in Vijfheerenlanden waar de gemeente samen met Hoef & Haag CV de mogelijkheden voor circulaire, energieneutrale en klimaatadaptieve bouw verkennen. Daarbij kun je denken aan bouwen met hergebruikte materialen, bouwen met hernieuwbare materialen (zoals hout) en losmaakbaar detailleren en bouwen, opdat een gebouw en haar componenten weer makkelijk uit elkaar te halen zijn. Bij het gebruik van hout draag je ook bij aan het tegengaan van hittestress, want hout slaat warmte niet op zoals steen wel doet en straalt in de nacht dus geen warmte uit. De beoogde woningen zijn op zijn minst energieneutraal en dus klaar voor de toekomst. De boomgaard die al in dit gebied was, wordt omarmd en ingepast in het plan.
- **Geïdentificeerde kansen:** De volgende kansen voor een levend lab zijn geïdentificeerd en worden in 2022 verder verkend op haalbaarheid:
 - **Maatschappelijk vastgoed en werken:** hier liggen verschillende kansen voor een levend lab voor zowel circulaire bouw als sloop.
 - **Riolering openbare ruimte:** De rioolgemalen zijn mogelijk potentieel voor een levend lab aanpak.
 - **Kringlooplantbouw:** In samenspraak met LTO en NTO kansen verkennen voor een mogelijk future farm (boerderij van de toekomst) als levend lab gericht op circulariteit en stikstof reductie.
 - **Tweedehands bouwmaterialen:** samen met de gemeente Molenlanden verkennen we de mogelijkheden om tweedehands bouwmaterialen in een levend lab op grote schaal op te zetten in de regio. Hierin is de samenwerking met de bouwstoffen Kringloop Vianen vanzelfsprekend.
 - **Circulair Netwerk:** in samenspraak met Waardlanden werken we aan een circulair netwerk door partijen samen te brengen die nu al actief zijn op het gebied van kringloop, afvalbeheer, reparatie, praktijkonderwijs, dagbesteding, sociale werkvoorziening, milieueducatie en innovatie. Het uiteindelijke doel is het gezamenlijk oppakken van praktijkvoorbeelden en het creëren van werkgelegenheid.

Prioritaire actielijn 3: Circulaire ketensamenwerking en kennisdeling

Naast het eigen gedrag en het aanjagen van icoonprojecten ligt er voor de gemeente als regisseur de taak om het thema circulariteit breed te laten indalen bij zowel medewerkers, bewoners, ondernemers als partners. Circulariteit staat nog in de kinderschoenen in vergelijking met bijvoorbeeld de energietransitie die enkele jaren voor loopt en waarbij urgentie en kennis al breder geland is. In deze actielijn zet de gemeente in op kennisdeling en ketensamenwerking om zo het bewustzijn te vergroten en medewerkers, bedrijven, inwoners en partners te stimuleren om werk te maken van circulaire economie. Deze actielijn kent de volgende acties, projecten en aanbevelingen:

- **Onderwijs:** Op het gebied van onderwijs is veel winst te behalen t.a.v. educatie waarbij jeugd wordt meegenomen in de circulaire kansen en uitdagingen van bijvoorbeeld hun schoolgebouw en bij het versterken van de instroom richting techniek onderwijs. Want de circulaire transitie moet uiteindelijk op grote schaal tot uitvoering komen door de studenten van nu. Er wordt gestart met het aangaan van het gesprek met scholen binnen de gemeente om zo gezamenlijk de behoefte en planvorming verder vorm te geven.
- **Verkennen behoefte van lokale ondernemers:** Communicatie over de circulaire economie en de noodzakelijke transitie naar circulaire bedrijfsvoering, ook voor ondernemers, is heel belangrijk en hier ligt een duidelijke faciliterende rol voor de gemeente. De gemeente verkent de behoefte van het lokale mkb t.a.v. circulaire uitdagingen.
- **Aansluiten bij bestaande programma's en netwerken:** De gemeente zoekt actief aansluiting bij stimulerende programma's en netwerken en sluit aan bij bestaande evenementen. Door als gemeenten betrokken te zijn bij regionale en landelijke netwerken wordt kennis opgedaan en gedeeld over circulaire (beleids-) maatregelen, oplossingen en innovaties.
- **Verkennen en bouwen aan een sterk regionaal netwerk voor circulaire economie:** Vijfheerenlanden bouwt samen met buurgemeenten, provincie en partners zoals VNO-NCW aan het regionale netwerk circulaire economie. Hierbij neemt zij het initiatief voor het organiseren en aanjagen van enkele netwerk-bijeenkomsten op het gebied van circulaire economie. Hiermee zorgt ze voor verbinding, afstemming en inspiratie.
- **Bijeenkomsten ondernemers (verenigingen) en (vertegenwoordigers) agrarische sector:** De ervaring leert dat ondernemers graag ontzorgd worden op

het gebied van duurzaamheid en circulaire economie. Ze willen inspiratie en objectieve informatie, gericht op een praktische toepassing. Er wordt tevens ingezet op het koppelen van het thema circulaire economie aan bestaande bijeenkomsten. Het doel is om een brede groep van geïnteresseerden te informeren en te verleiden circulair te gaan acteren.

- **Woningbouwcorporaties:** De woningbouwcorporaties zijn een belangrijke ketenpartner van de gemeente. De gemeente zoekt actief de samenwerking om te kijken hoe ze elkaar kunnen versterken. Naast dat er jaarlijks afspraken worden gemaakt rond de strategie en de focus van activiteiten van de wooncorporaties wordt ingezet op het maken van afspraken over circulariteit.

Uitvoeringsagenda en Routekaart

Dit hoofdstuk start met de uitvoeringsagenda inclusief de budgettering en de verantwoording, monitoring en herijking voor de komende twee jaar. Daarna volgt de routekaart voor de middellange termijn, inclusief budgettering en wijze van en herijking.

Uitvoeringsagenda

De uitvoeringsagenda bevat de acties en projecten voor de komende twee jaar op de drie prioritaire actielijnen, weggezet in de tijd, inclusief invulling van de verschillende rollen gemeente. De uitvoeringsagenda wordt definitief opgesteld na besluitvorming op voorliggend beleidsplan circulaire economie en vastgesteld door het college van Burgemeester en Wethoudres. De uitvoeringsagenda zal een dynamisch document worden en op basis van ontwikkeling aangepast en aangescherpt worden.

Budgettering 2022 - 2023

De ontwikkelfase waarin de circulaire transitie zich momenteel bevindt vraagt om additionele inzet. Per actielijn zijn, in meer of minder mate, ontwikkelvermogen en ontwikkelinvesteringen nodig. Voor het ontwikkelvermogen is de komende twee jaar voornamelijk inzet nodig in tijd. Hierin gaan we uit van wat reeds begroot is. Dit betreft voor de komende twee jaar 1 volledige FTE om de acties uit de actielijnen te realiseren. Daarnaast betreft dit de budgettering die nodig is om activiteiten handen en voeten te geven. Hierbij wordt uitgegaan van 1/3 van het budget dat voor 2022 en 2023 reeds beschikbaar is op het programma duurzaamheid. Dit betekent een bedrag van ongeveer 65.000 euro per jaar. Dit bedrag zal naar behoefte worden verdeeld over de verschillende activiteiten uit de uitvoeringsagenda. Waarbij voor de uitrol van de levend

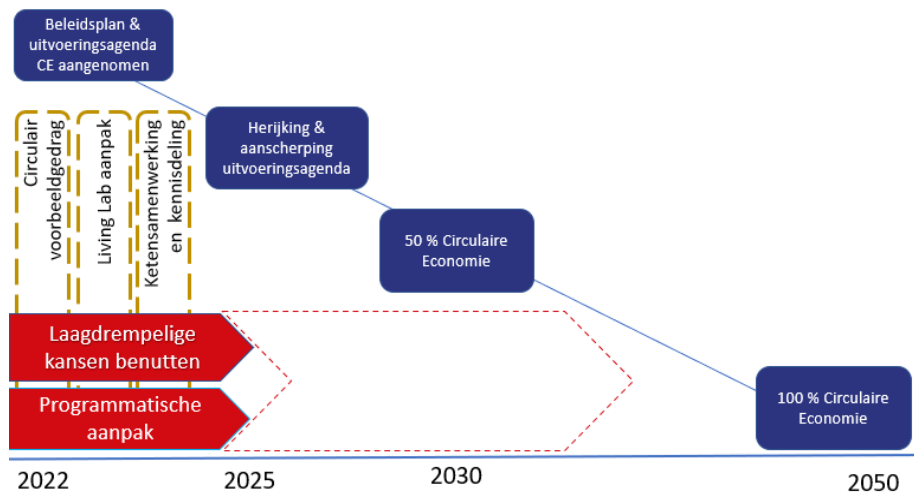
lab aanpak actief wordt gezocht naar additionele financiering van partnerorganisaties en deelnemers.

Verantwoording, monitoring en herijking

Er zal jaarlijks worden gerapporteerd en verantwoord op de voortgang van doelstellingen en opgaves. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de gangbare P&C-cyclus rapportages en de aanvullende halfjaarlijkse duurzaamheidsrapportage. De doelstellingen en opgaves worden jaarlijks herijkt en voor de komende twee jaren aangescherpt en concreet geformuleerd uitgezet in de tijd. Zo kan voortdurend worden bijgestuurd met oog op zowel lange termijn perspectief als korte termijn handelingsperspectief. De resultaten van de activiteiten uit de uitvoeringsagenda worden continue gemonitord om zo te leren wat werkende en niet werkende elementen zijn.

Routekaart

Voor 2022 en 2023 is met de acties in de uitvoeringsagenda van start gegaan met de basis voor een circulaire gemeente. Na deze twee jaar is het noodzaak om echt impact te maken, de geleerde lessen schaalbaar te maken en om te zetten naar meetbare reductie in gebruik grondstoffen en CO₂ uitstoot. Onderstaand figuur geeft een schematische weergave van de routekaart, de twee sporen en de programmatische actielijnen.

De route wordt ingezet aan de hand van de volgende twee sporen:

1. **Blijven stimuleren en benutten van laagdrempelige kansen:** Laagdrempelige kansen, zoals lokale en interne circulaire activiteiten en koppelkansen worden aangegrepen, benut en aangemoedigd. Zo ontstaat energie op het thema, maken we resultaten zichtbaar en vieren we succes.

2. **Verbreden en verdiepen programmatisch aanpak:** De drie prioritaire actielijnen waarbij de gemeente vanuit haar drie verschillende rollen de beweging op weg naar de circulaire economie in gang heeft gezet worden verbreed en verdiept. Op basis van de huidige inventarisatie kan worden ingezet op de volgende onderwerpen:

- Gericht inzetten op thema's met de meeste impact op grondstoffen en CO₂ uitstoot binnen de gemeente op basis van de grondstoffenanalyse.
- De geleerde lessen benutten en inzetten op circulair consumenten gedrag en circulair handelen van inwoners.
- De levend lab aanpak uitbouwen op meerdere thema's, het netwerk te laten groeien en zodoende het aantal icoonprojecten uit bouwen.
- De verbinding leggen met de Transitievisie warmte waarbij ingezet wordt op het aardgasvrij maken van gebouwen op circulaire wijze.
- De verbinding leggen met de Regionale Energiestrategie, waarbij ingezet wordt op het duurzaam opwekken van energie met het gebruik van circulaire materialen en producten.
- Voor de ongeveer 120 gebouwen die de gemeente in beheer heeft faciliteren bij het ontwikkelen van een materialen database.
- Inzetten op kennisontwikkeling bij circulaire sloop en renovatie.
- Verkennen van de haalbaarheid voor het opstarten van een Circulair Transitie Team Inkoop. Een dergelijk team bestaande uit collega's uit alle geledingen van de organisatie, kijkt mee bij nieuwe en lopende inkooptrajecten en leert van wat er wel en niet lukt. De leden kunnen een ambassadeurs en kwartiermakers vervullen richting het uitbouwen van circulaire kennis en kunde.
- Verkennen van de kansen en mogelijkheden rondom circulaire gronduitgifte.

Budgettering middellange termijn

Vanaf 2024 zullen minimaal dezelfde middelen gereserveerd moeten worden om de ingezette koers te continueren. Om de beleidsdoelstellingen om voor 50% circulair te zijn in 2030 te behalen is het huidige budget en de capaciteit onvoldoende toereikend. Vanaf 2024 zal structureel aanvullend budget en capaciteit nodig zijn om het toenemende aantal initiatieven te coördineren, interne processen op te zetten en in te richten en geleerde lessen en activiteiten op te schalen en stapsgewijs te laten landen in de verschillende sectoren. Dit past in eerste instantie niet bij het financieel meren jaren perspectief zoals opgenomen in de kadernota. Daarom wordt de geschatte budgettering voor de periode vanaf 2024 opgesteld in 2023 en meegenomen in de Kadernota 2024. Hierin wordt logischerwijs afgewogen wat de mogelijkheden op dat moment zijn.

Verantwoording en herijking

Omstreeks het jaar 2025 zal er een meting en een herijking van de routekaart plaatsvinden. De voornaamste reden hiervoor is dat de Rijksoverheid (Planbureau voor de Leefomgeving) zichzelf ten doel heeft gesteld om tot 2023 te komen met een betrouwbare en onderbouwde meetmethodiek om de stand van zaken van de circulaire economie mee te bepalen². Dit kan tot gevolg hebben dat het rijksbeleid op onderdelen zal wijzigen als gevolg van deze meting/meetmethodiek. De verwachting is dat achtereenvolgens ook op regionale/lokale schaal een eenduidige meetmethodiek ontstaat voor het meten van de stand van zaken van de circulaire economie. Op basis hiervan kan het beleid en de uitvoeringsagenda van de gemeente Vijfheerenlanden herijkt worden.

² <https://www.pbl.nl/publicaties/integrale-circulaire-economie-rapportage-2021>

Bijlage 1: Lijst gesproken partners

De volgende gesprekspartners zijn in fase 1 en fase 2 gesproken:

Fase 1 verkenning huidige situatie:

- Subteam duurzaamheid gemeente Vijfheerenlanden
- Portefeuillehouder financiën en woonlasten, economie, duurzaamheid en landbouw gemeente Vijfheerenlanden
- Inkoopadviseur gemeente Vijfheerenlanden
- Team ruimtelijke ontwikkeling gemeente Vijfheerenlanden
- Team beleid en beheer openbare ruimte gemeente Vijfheerenlanden
- Subteam onderwijs en gezondheid gemeente Vijfheerenlanden
- Coördinatoren Wijkteams uitvoering gemeente Vijfheerenlanden
- Team WWRD gemeente Vijfheerenlanden
- Team sociaal domein gemeente Vijfheerenlanden
- Team communicatie gemeente Vijfheerenlanden
- Team facilitaire zaken gemeente Vijfheerenlanden

Fase 2 verkenning, verdieping en participatie:

- Bestuurlijke workshop circulaire economie met het college van B&W en daarmee deelname van de volgende portefeuillehouders:
 - Openbare orde en veiligheid, communicatie en representatie, dienstverlening en bestuurlijke samenwerking
 - Wmo en volksgezondheid, wonen en HRM
 - Financiën en woonlasten, economie, duurzaamheid en landbouw
 - Jeugdzorg, onderwijs, sport en bibliotheken
 - Kernenbeleid en dorpshuizen, openbare ruimte, cultuur en erfgoed, energietransitie en klimaatadaptatie
 - Ruimtelijke ontwikkeling, economie, verkeer, ICT
 - Recreatie en toerisme, werk en inkomen
 - Gemeentesecretaris
- Team mobiliteit gemeente Vijfheerenlanden
- Beleidsadviseur omgevingsvisie gemeente Vijfheerenlanden
- Team projecten gemeente Vijfheerenlanden
- Inkoopadviseur gemeente Vijfheerenlanden
- Inkoopbureau Midden Nederland (IBNM)
- Team wonen gemeente Vijfheerenlanden

- Beleidsadviseur onderwijs en gezondheid gemeente Vijfheerenlanden
- Coördinatoren wijkteams uitvoering gemeentewerf Vijfheerenlanden
- Team vastgoed gemeente Vijfheerenlanden
- Team wijkambassadeurs Vijfheerenlanden
- Team beleid en beheer openbare ruimte gemeente Vijfheerenlanden
- Team economie gemeente Vijfheerenlanden
- Gemeenschappelijke Regeling Reinigingsdienst Waardlanden
- Adviesbureau KplusV
- Projectleider gemeentehuis en beleidsmedewerker afdeling milieu, verkeer en duurzaamheid gemeente Eindhoven
- Alliantie Cirkelregio Utrecht
- VerdraaidGoed
- Kringloop Vianen
- Lekjutters
- Team Binnenstedelijke Ontwikkeling en Wonen Provincie Utrecht
- Participatie binnen het Convenant Energiebesparing, Circulariteit en Duurzaam ondernemen Musea, Theaters en Poppodia Provincie Utrecht
- Hoef en Haag C.V.
- Woningbouwcorporaties:
 - Kleurrijk Wonen
 - Fien Wonen
 - LekstedeWonen

